

Umowa biletowa – wybrane zagadnienia praktyczne

Spis treści

- I. Wprowadzenie
- II. Charakter i forma umowy biletowej
- III. Wybrane elementy umowy biletowej
 1. Zakres podmiotowy umowy biletowej
 2. Zakres przedmiotowy umowy biletowej
 3. Zakres kontroli umowy biletowej przez Prezesa Urzędu Regulacji Energetyki
 4. Miejsce utrzymywania zapasów gazu ziemnego na podstawie umowy biletowej
 5. Odpowiedzialność stron umowy biletowej
- IV. Podsumowanie

Streszczenie

W artykule podjęto próbę przybliżenia nowej formy realizacji obowiązku utrzymywania obowiązkowych zapasów gazu ziemnego, jaką jest umowa biletowa. Dokonano w nim prezentacji dwóch nowelizacji ustawy o zapasach ropy naftowej, produktów naftowych i gazu ziemnego oraz zasadach postępowania w sytuacjach zagrożenia bezpieczeństwa paliwowego państwa i zakłóceń na rynku naftowym. Przedstawiono wątpliwości i konsekwencje skutków ukształtowanej w nich instytucji prawnej, jaką jest umowa biletowa. Omówiono zakres przedmiotowy i podmiotowy umowy, a także formę, charakter i zakres kontroli dokonywanej przez Prezesa Urzędu Regulacji Energetyki, miejsce utrzymywania zapasów obowiązkowych gazu ziemnego na podstawie umowy biletowej oraz odpowiedzialność, jaką ponoszą strony umowy.

Słowa kluczowe: umowa biletowa; gaz ziemny; rynek gazu ziemnego; obowiązkowe zapasy gazu ziemnego; bezpieczeństwo energetyczne; Prezes Urzędu Regulacji Energetyki; podmiot zobowiązany.

JEL: K23

* Doktorant w Katedrze Europejskiego Prawa Gospodarczego na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Łódzkiego; Wiceprezes Zarządu Polskiej Fundacji Prawa Konkurencji i Regulacji Sektorowej *Ius Publicum* w Warszawie; Prezes Naukowego Koła Prawa Energetycznego i Innych Sektorów Infrastrukturalnych Uniwersytetu Łódzkiego; organizator I Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej „Bezpieczeństwo i regulacja na rynku energetycznym”; e-mail: marcin.krasniewski@unilodz.eu; krasniewski@iuspublicum.pl.

I. Wprowadzenie

Liberalizacja krajowego rynku energetycznego, a zwłaszcza rynku gazu ziemnego, stanowi niewątpliwie jedno z bardziej śmiałych przedsięwzięć zainicjowanych w polskiej gospodarce. Współczesna energetyka jest jednym z kluczowych (a być może kluczowym) obszarów aktywności zarówno życiowej, jak i społecznej człowieka. Z kolei gaz ziemny stanowi jedno z najistotniejszych źródeł energii tak dla przemysłu, jak i dla gospodarstw domowych. Tak więc regulacja prawna sektora energetycznego, w tym sektora gazu ziemnego, stanowi ważne pole badawcze. Należy jednocześnie nadmienić, że unijny imperatyw wprowadzenia konkurencji na rynek energetyczny nie może prowadzić do zagrożenia bezpieczeństwa energetycznego kraju. Przepisy krajowe muszą uwzględniać konieczność zapewnienia społeczeństwu, a także instytucjom państwowym, nieprzerwany dostęp do energii, co można uznać współcześnie za jedną z istotnych funkcji administracji gospodarczej. Ponadto obecnie w światowej dyskusji na temat energetyki zauważalny jest naturalny trend do zmniejszania się znaczenia mechanizmów gospodarki wolnorynkowej na rzecz silniejszej ingerencji państwa, co w dużej mierze wynika z przyczyn geopolitycznych, a w szczególności z dążenia do zapewnienia bezpieczeństwa w poszczególnych sektorach infrastrukturalnych. W celu coraz lepszego zagwarantowania bezpieczeństwa energetycznego kraju, a jednocześnie w obliczu liberalizacji sektora energetycznego, prawo nakłada na przedsiębiorstwa energetyczne obowiązek utrzymania obowiązkowych zapasów gazu ziemnego.

Obowiązek ten statuuje ustawa o zapasach ropy naftowej, produktów naftowych i gazu ziemnego oraz zasadach postępowania w sytuacjach zagrożenia bezpieczeństwa paliwowego państwa i zakłóceń na rynku naftowym¹, która w ostatnim czasie uległa znacznym zmianom w zakresie przedmiotowego obowiązku. Ustawa z dnia 22 lipca 2016 roku o zmianie ustawy – Prawo energetyczne oraz niektórych innych ustaw² oraz ustawa z dnia 7 lipca 2017 roku o zmianie ustawy o zapasach ropy naftowej, produktów naftowych i gazu ziemnego oraz zasadach postępowania w sytuacjach zagrożenia bezpieczeństwa paliwowego państwa i zakłóceń na rynku naftowym oraz niektórych innych ustaw³ znowelizowały stan prawny w tym zakresie. Nowelizacja wprowadziła bowiem szereg istotnych zmian w odniesieniu do rynku paliw ciekłych⁴, jak również gazu ziemnego.

W odniesieniu do gazu ziemnego za kluczową zmianę należy uznać wprowadzenie nowego sposobu realizacji obowiązku utrzymywania jego zapasów. Nowelizacja dopuszcza bowiem usługę biletową. Zgodnie z art. 24b ust. 1 ustawy o zapasach przedsiębiorstwo energetyczne wykonujące działalność gospodarczą w zakresie obrotu gazem ziemnym z zagranicą i podmiot dokonujący przywozu gazu ziemnego mogą zlecić, na podstawie umowy, wykonywanie zadań w zakresie

¹ Ustawa z dnia 16.02.2007 r. o zapasach ropy naftowej, produktów naftowych i gazu ziemnego oraz zasadach postępowania w sytuacjach zagrożenia bezpieczeństwa paliwowego państwa i zakłóceń na rynku naftowym (Dz.U. 2007 Nr 52, poz. 343 ze zm.) (dalej: ustawa o zapasach).

² Ustawa z dnia 22.07.2016 r. o zmianie ustawy – Prawo energetyczne oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. 2016, poz. 1165).

³ Ustawa z dnia 7.07.2017 r. o zmianie ustawy o zapasach ropy naftowej, produktów naftowych i gazu ziemnego oraz zasadach postępowania w sytuacjach zagrożenia bezpieczeństwa paliwowego państwa i zakłóceń na rynku naftowym oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. 2017, poz. 1387).

⁴ W odniesieniu do rynku paliw ciekłych nowelizacja z 22.07.2016 r., która jako jedyna odnosi się do tego rynku, m.in. uzupełniła i doprecyzowała przepisy definiujące rodzaje działalności w sektorze paliw ciekłych, takich jak wytwarzanie, magazynowanie, przeładunek paliw ciekłych, wprowadziła jednolitą definicję paliw ciekłych, zwiększyła kontrolę nad systemem zapasów interwencyjnych ropy naftowej i paliw oraz zwiększyła kontrolę nad procesem pierwszej podaży paliw ciekłych, przywróciła obowiązek posiadania koncesji na obrót benzyną lotniczą, wprowadziła nowy rodzaj koncesji, jaką jest koncesja na przeładunek paliw ciekłych, wzmocniła pozycję Prezesa URE jako regulatora rynku paliw ciekłych poprzez wprowadzenie nowych kompetencji kontrolnych dla tego organu, a także dodanie nowych obowiązków sprawozdawczych realizowanych wobec tego regulatora przez podmioty działające na rynku paliw ciekłych, stworzyła podstawy do utworzenia w ramach bazy koncesjonariuszy oraz rejestru podmiotów przywożących prowadzonych przez Prezesa URE jednolitej bazy danych o rodzajach, ilości oraz lokalizacji infrastruktury paliw ciekłych w Polsce, uzupełniła i zaostryła kary za działalność bez koncesji lub bez wpisu do rejestru podmiotów przywożących lub za naruszenie warunków posiadanych koncesji paliwowych lub warunków przywozu paliw przez podmioty przywożące.

utrzymywania zapasów obowiązkowych gazu ziemnego innemu przedsiębiorstwu energetycznemu wykonującemu działalność gospodarczą w zakresie obrotu gazem ziemnym z zagranicą lub przedsiębiorstwu energetycznemu wykonującemu działalność gospodarczą w zakresie obrotu paliwami gazowymi.

Nowelizacja ustawy o zapasach rozszerzyła obowiązek utrzymywania zapasów obowiązkowych gazu ziemnego oraz wprowadziła nową formę prawną realizacji tego obowiązku. Podjęte działania legislacyjne miały usunąć luki regulacyjne, które prowadzą do tzw. wyciekania obrotu gazem ziemnym poza granice Rzeczypospolitej Polskiej. Nadrzędnym jednak celem nowelizacji, uzasadniającym ingerencję państwa w sferę działalności przedsiębiorstwa energetycznego ograniczającą wolność tej działalności, jest zagwarantowanie bezpieczeństwa energetycznego. Ustawa o zapasach wysuwa na pierwszy plan konieczność zapewnienia zaopatrzenia kraju w gaz ziemny oraz minimalizowania skutków zagrożenia bezpieczeństwa energetycznego, wystąpienia sytuacji awaryjnej w sieci gazowej oraz nieprzewidywanego wzrostu zużycia gazu ziemnego.

Należy także zwrócić uwagę, że nowelizacja jest wyrazem zasady równości, która gwarantuje wszystkim podmiotom równe traktowanie przez władze publiczne. Uprzednio obowiązujący przepis art. 24 ust. 5 ustawy o zapasach przyznawał zwolnienie od obowiązku utrzymywania zapasów gazu ziemnego przedsiębiorstwom energetycznym, których liczba odbiorców nie była większa niż sto tysięcy i których przywóz gazu ziemnego nie przekraczał w ciągu roku kalendarzowego stu milionów metrów sześciennych. Uzasadnieniem takiego rozwiązania było dążenie do obniżenia barier wejścia na rynek gazowy. Trzeba jednak zwrócić uwagę, że rodziło to dysproporcję kosztów pomiędzy przedsiębiorstwami posiadającymi zwolnienie a tymi, które zwolnieniu nie podlegały. Taki stan prowadził do zwiększania kosztów tych ostatnich, co w rezultacie przekładało się na cenę, jaką mogły zaproponować odbiorcom. Nowelizacja z 2017 roku wyrównuje zatem koszty pomiędzy wszystkim uczestnikami rynku gazowego. Obowiązek zapasowy ma więc charakter bezwzględnie obowiązujący.

Umowę biletową należy uznać za odpowiednią formę realizacji obowiązku tworzenia i utrzymywania obowiązkowych zapasów gazu ziemnego. Jest ona wyrazem dążenia do zapewnienia bezpieczeństwa energetycznego, a jednocześnie stanowi ułatwienie dla realizacji obowiązku zapasowego przez podmioty zobowiązane. Przepisy ustawy o zapasach wprowadzające ww. instytucję w praktyce obrotu budzą szereg wątpliwości. Częściowe ich rozstrzygnięcie przyniosła nowelizacja ustawy o zapasach z 7 lipca 2017 roku. Nadal problematyczna wydaje się jednak kwestia zakresu przedmiotowego umowy, jej formy, zakresu dokonywanej przez Prezesa Urzędu Regulacji Energetyki (dalej: Prezes URE) kontroli umowy, a także sposób opisanie *essentialia negotii* oraz miejsca utrzymywania zapasów.

W tym miejscu należy zastanowić się czy nowe rozwiązania prawne, tj. obowiązujące przepisy w zakresie umowy biletowej są sformułowane w sposób klarowny dla podmiotów funkcjonujących na rynku gazu ziemnego (zwłaszcza podmiotów zobowiązanych oraz Prezesa URE). Innymi słowy, czy dokonane w 2017 roku nowelizacje ustawy o zapasach należy kształtować umowę biletową jako nową (dodatkową) formę realizacji obowiązku zapasowego. Znacząca rola Prezesa URE na etapie zarówno przed, jak i po zawarciu umowy biletowej rodzi jednocześnie pytanie, czy ta rola jest określona odpowiednio. Szczególną wątpliwość budzi obowiązek nałożony w art. 24b ust. 6 na podmiot zobowiązany, a dokładnie podmiot zlecający usługę biletową,

dotyczący przedłożenia projektu umowy biletowej Prezesowi URE i uzyskanie zgody na jej zawarcie.

Celem niniejszego artykułu jest odpowiedź na postawione powyżej pytania przez pryzmat wybranych zagadnień odnoszących się do umowy biletowej.

II. Charakter i forma umowy biletowej

Poprzez umowę biletową przyjmujący zlecenie na utrzymywanie zapasów obowiązkowych gazu ziemnego jest zobowiązany do ich utrzymywania dla zlecającego usługę biletową. Zawarcie umowy biletowej wymaga uzyskania zgody Prezesa URE i wcześniejszego przedłożenia regulatorowi jej projektu. Przepis art. 24b ust. 1 ustawy o zapasach wprowadza możliwość realizacji obowiązku zapasowego poprzez zawarcie umowy zlecenia utrzymywania zapasów obowiązkowych (umowa biletowa) między podmiotem zobowiązanym do utrzymywania zapasów obowiązkowych (zlecający usługę magazynowania zapasów obowiązkowych) a innym podmiotem zobowiązanym lub przedsiębiorstwem energetycznym wykonującym działalność gospodarczą w zakresie obrotu paliwami gazowymi (przyjmujący zlecenie na utrzymywanie zapasów obowiązkowych).

Umowa biletowa będąca umową o świadczenie usług ma charakter bilateralny. Zawierana jest przez podmiot zobowiązany do utrzymania zapasów obowiązkowych (zlecający usługę) z innym przedsiębiorstwem energetycznym wykonującym działalność gospodarczą w zakresie obrotu gazem ziemnym z zagranicą lub przedsiębiorstwem energetycznym wykonującym działalność gospodarczą w zakresie obrotu paliwami gazowymi (przyjmujący zlecenie). Przepisy ustawy o zapasach nie zawierają wyczerpującej regulacji w zakresie dotyczącym umowy biletowej. Oznacza to, że zastosowanie do tej umowy znajdują także właściwe przepisy kodeksu cywilnego⁵. W szczególności będą to przepisy w zakresie czynności prawnych (art. 56–65¹ k.c.), zawierania umów (art. 66 i n. k.c.), zobowiązań (art. 353–534 k.c.) oraz w świetle art. 750 k.c.⁶ przepisy dotyczące umowy zlecenia (art. 734–751 k.c.). Do umowy biletowej zastosowanie znajduje także zasada swobody umów, określona w art. 353¹ k.c.⁷, z zastrzeżeniem dochowania ustalonych w art. 24b ust. 3 ustawy o zapasach wymogów co do *essentialia negotii* takiej umowy.

Przejawem zasady swobody umów będzie zawarcie umowy biletowej w trybie negocjacji pomiędzy stronami. Oznacza to, że tekst umowy, który powstanie po ewentualnym uwzględnieniu przez przyjmującego zlecenie uwag zgłoszonych przez Prezesa URE w drodze uprzednich konsultacji przed podpisaniem umowy z podmiotem zlecającym usługę biletową, nie będzie mógł być uznany za jedyny dopuszczalny tekst umowy biletowej. Innymi słowy, fakt zgłoszenia uwag przez Prezesa URE do projektu umowy nie przesądza, że nie jest możliwe poddanie tegoż projektu negocjom czy też modyfikacjom⁸.

⁵ Ustawa z dnia 23.04.1964 r. – Kodeks cywilny (t.j. Dz.U. 2017, poz. 459, 933, 1132) (dalej: k.c.).

⁶ Zgodnie z którym do umów o świadczenie usług nieuregulowanych innymi przepisami stosuje się odpowiednio przepisy o zleceniu.

⁷ Strony zawierające umowę mogą ułożyć stosunek prawny według swego uznania, byleby jego treść lub cel nie sprzeciwiały się naturze stosunku, ustawie ani zasadom współżycia społecznego.

⁸ Uwaga ta jest o tyle istotna, iż art. 24b ust. 11 nakłada na przyjmującego zlecenie obowiązek umieszczenia na swojej stronie informacji o planowanych warunkach, na jakich umowa ta będzie wykonywana, planowanej wysokości wynagrodzenia za wykonanie tej umowy wraz ze sposobem wyliczenia tego wynagrodzenia, biorąc pod uwagę zakres powierzonych do wykonywania zadań, okres obowiązywania tej umowy oraz ilość utrzymywanych zapasów obowiązkowych gazu ziemnego i która ze stron tej umowy jest właścicielem tego gazu. Przykładowo można wskazać, że planowane warunki umowy biletowej zostały zamieszczone przez Polskie Górnictwo Naftowe i Gazownictwo S.A. w Warszawie. Pobrano z: <http://www.pgnig.pl/co-to-jest-uslugabiletowa> (07.08.2017).

Umowa biletowa może stanowić umowę typu ramowego, tzn. nie konkretyzować sposobu realizacji obowiązku zapasowego. Błędne jest w tym zakresie stanowisko Prezesa URE wypowiedziane w komunikacie w sprawie realizacji zadań w zakresie utrzymywania zapasów obowiązkowych gazu ziemnego, w którym stwierdzono, iż „zatwierdzeniu przez Prezesa URE podlegać będzie mógł projekt umowy, w której wyraźnie skonkretyzowano sposób realizacji obowiązku zapasowego, z uwzględnieniem wymogów co do *essentialia negotii* określonych w art. 24b ust. 3 ustawy”⁹. W komunikacie wykluczono możliwość zatwierdzania projektu umowy typu ramowego. Stanowisko regulatora w tym zakresie wydaje się być nieuzasadnione, albowiem ustawa o zapasach nie statuuje obowiązku konkretyzacji sposobu realizacji obowiązku zapasowego. W samym komunikacie nie wskazano podstawy prawnej ww. sposobu zatwierdzania projektu umowy biletowej.

Na uzasadnienie powyższego stanowiska można wskazać następujące argumenty:

- kwalifikacji konkretnej czynności prawnej dokonuje się według elementów przedmiotowo istotnych (*essentialia negotii*) – umowa jest umową biletową w przypadku spełnienia wymogów co do treści określonych w art. 24b ust. 3 ustawy o zapasach;
- ustawa o zapasach nie stanowi *expressis verbis* obowiązku przedstawiania Prezesowi URE umowy wyraźnie konkretyzującej sposób realizacji obowiązku zapasowego, ale wskazuje na *essentialia negotii* tej umowy;
- celem wprowadzenia umowy biletowej jest wprowadzenie w życie dodatkowej formy realizacji obowiązku zapasowego. Dodatkowa forma ma zatem stanowić ułatwienie dla przedsiębiorców z uwagi na rozszerzenie katalogu podmiotów zobowiązanych i likwidację zwolnienia z tegoż obowiązku. Statuowanie pozaustawowych wymogów dla umowy biletowej jest niezgodne z celem nowelizacji;
- porównanie treści artykułu regulującego umowę biletową z art. 24 ust. 3 oraz art. 24a ust. 1 ustawy o zapasach, które określają pozostałe dwie formy realizacji obowiązku zapasowego, prowadzi do stwierdzenia, że ustawodawca nie przewidział dla pozostałych form wymogów do spełnienia przed rozpoczęciem realizacji obowiązku;
- Prezesowi URE przysługuje prawo wglądu do dokumentów związanych z realizacją obowiązku zapasowego. Ponadto dokonuje on kontroli realizacji obowiązku, w tym może wezwać podmiot, któremu zlecono utrzymywanie zapasów obowiązkowych gazu ziemnego do usunięcia uchybień określonych w protokole z kontroli, wyznaczając termin ich usunięcia. Oznacza to, że Prezes URE jest wyposażony w instrumentarium prawne chroniące interes publiczny na etapie realizacji umowy biletowej, czyli utrzymywania obowiązkowych rezerw gazu ziemnego.

Z uwagi na powyższe należy uznać, że projekt umowy biletowej może mieć również charakter umowy ramowej, w tym regulaminu. Projekt umowy biletowej musi zawierać *essentialia negotii* oraz spełniać pozostałe wymogi dla tej umowy określone w ustawie o zapasach, np. uzgodnienie treści umowy przez strony. W takim przypadku zastosowanie znajdą także przepisy Kodeksu cywilnego dotyczące wzorca umownego (przez co rozumie się także regulamin)¹⁰. Należy zwrócić uwagę, że zgodnie z art. 385 KC w razie sprzeczności treści umowy z wzorcem umowy strony

⁹ Komunikat Prezesa Urzędu Regulacji nr 28/2017 w sprawie realizacji zadań w zakresie utrzymywania zapasów obowiązkowych gazu ziemnego, Warszawa 18.04.2017 r. Pobrano z: <https://www.ure.gov.pl/pl/stanowiska/7007,Komunikat-nr-282017.html> (19.07.2017).

¹⁰ Por. art. 384 i n. k.c.

są związane umową, a wzorzec umowy powinien być sformułowany jednoznacznie i w sposób zrozumiały.

III. Wybrane elementy umowy biletowej

1. Zakres podmiotowy umowy biletowej

Stronami umowy biletowej mogą być jedynie podmioty, na których ciąży obowiązek zapasowy. Nowelizacja ustawy o zapasach rozróżnia dwie kategorie podmiotów zobowiązanych do utrzymywania zapasów obowiązkowych gazu ziemnego, co stanowi jednocześnie rozszerzenie katalogu podmiotów zobowiązanych. Obowiązek zapasowy ciąży na przedsiębiorstwie energetycznym wykonującym działalność gospodarczą w zakresie obrotu gazem ziemnym z zagranicą oraz podmiocie dokonującym przywozu gazu ziemnego¹¹. Przez podmiot dokonujący przywozu gazu ziemnego należy rozumieć osobę fizyczną, osobę prawną lub jednostkę organizacyjną nieposiadającą osobowości prawnej, w tym przedsiębiorstwo energetyczne będące właścicielem systemu przesyłowego gazowego, które dokonują na potrzeby własne przywozu gazu ziemnego na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej¹². Podmioty zobowiązane utrzymują zapasy obowiązkowe gazu ziemnego także w przypadku cofnięcia przez Prezesa URE koncesji na obrót gazem ziemnym lub wygaśnięcia tej koncesji albo zaprzestania przywozu gazu ziemnego¹³.

Ustawa o zapasach przewiduje jeden wyjątek zawężający powyższą regułę. Zgodnie z art. 24 ust. 1b w zakresie skroplonego gazu ziemnego dostarczanego z zagranicy do punktu dostawy tego gazu do terminalu regazyfikacyjnego skroplonego gazu ziemnego w Świnoujściu¹⁴ obowiązek zapasowy ciąży wyłącznie na podmiocie, który korzysta z usług regazyfikacji lub przeładunku skroplonego gazu ziemnego na podstawie umowy z operatorem terminalu i którego zregazyfikowany gaz ziemny wprowadzany jest do sieci przesyłowej lub przeładunkowej na inne środki transportu.

Zgodnie z ustawą – Prawo energetyczne obowiązek zapasowy nie ma jednak zastosowania do przedsiębiorstwa energetycznego, które wykonywało działalność gospodarczą w zakresie obrotu gazem ziemnym z zagranicą, jeżeli złożyło wniosek o cofnięcie koncesji na obrót gazem ziemnym z zagranicą do 5 sierpnia 2017 roku¹⁵, a Prezes URE cofnął licencję do dnia 1 października 2017 roku. Podobnie jest z podmiotem, który zaprzestał przywozu gazu ziemnego do dnia 5 sierpnia 2017 roku i złożył do Prezesa URE oświadczenie o zaprzestaniu tego przywozu pod rygorem odpowiedzialności karnej za składanie fałszywych oświadczeń¹⁶.

Podmiot przyjmujący zlecenie nie może zlecić jego wykonywania innemu podmiotowi. Ustawa przewiduje bowiem zakaz podzlecenia, który niewątpliwie jest emanacją celu ustawy o zapasach. Ponadto podmiot przyjmujący zlecenie nie może wykorzystywać, na własne potrzeby, utrzymywanych zapasów obowiązkowych gazu ziemnego w okresie obowiązywania umowy, a także

¹¹ Nowelizacja przywróciła zatem podmiotowy zakres obowiązku do kształtu sprzed nowelizacji ustawy z dnia 16.02.2007 r. o zapasach ropy naftowej, produktów naftowych i gazu ziemnego oraz zasadach postępowania w sytuacjach zagrożenia bezpieczeństwa paliwowego państwa i zakładów na rynku naftowym (Dz.U. 2007 Nr 52, poz. 343).

¹² Art. 2 pkt 14b ustawy o zapasach.

¹³ Odpowiednio w zależności od kategorii podmiotu zobowiązanego.

¹⁴ Art. 1 ust. 2 pkt. 1 ustawy z dnia 24.04.2009 r. o inwestycjach w zakresie terminalu regazyfikacyjnego skroplonego gazu ziemnego w Świnoujściu (Dz.U. 2009 Nr 84, poz. 700).

¹⁵ Z doniesień medialnych wynika, że do dnia 4.08.2017 r. złożono 10 wniosków o cofnięcie koncesji na obrót gazem z zagranicą. Pobrano z: <http://www.cire.pl/item,149443,1,0,0,0,0,0,ure-jest-10-wnioskow-o-cofniecie-koncesji-na-obrot-gazem-z-zagranica.html> (05.08.2017).

¹⁶ Art. 7 ustawy dn. 10.04.1997 r. – Prawo energetyczne (t.j.: Dz.U. 2017, poz. 1387).

gwarantuje zlecającemu dostęp do utrzymywanych zapasów obowiązkowych gazu ziemnego w okresie obowiązywania umowy.

2. Zakres przedmiotowy umowy biletowej

Zakres umowy biletowej określa art. 24b ust. 3 ustawy o zapasach. Ustawodawca w niniejszym przepisie nie wskazał jednak zamkniętego katalogu elementów, które winny znaleźć się w umowie. Zgodnie z tym przepisem umowa określa w szczególności:

- 1) ilość utrzymywanych zapasów obowiązkowych gazu ziemnego w okresie obowiązywania umowy;
- 2) sposób wykonania zlecenia;
- 3) warunki zapewniające utrzymywanie odpowiedniego poziomu ilościowego i jakościowego utrzymywanych zapasów obowiązkowych gazu ziemnego;
- 4) sposób postępowania podczas utrzymywania zapasów obowiązkowych gazu ziemnego, uruchamiania oraz uzupełnienia tych zapasów po uruchomieniu;
- 5) okres obowiązywania umowy, przy czym okres ten odpowiada lub jest wielokrotnością okresu, o którym mowa w art. 25 ust. 4;
- 6) miejsce utrzymywania zapasów obowiązkowych gazu ziemnego w okresie obowiązywania umowy;
- 7) sposób wykonywania obowiązków dotyczących sporządzania i przekazywania informacji, o których mowa w art. 27 ust. 2;
- 8) zasady współpracy w przypadku kontroli Prezesa URE w zakresie wykonywania obowiązków, o których mowa w art. 24;
- 9) postanowienia dotyczące zmiany warunków umowy i jej wypowiedzenia;
- 10) odpowiedzialność stron za niedotrzymanie warunków umowy.

Ustawodawca w przepisie posłużył się terminem „w szczególności”, co oznacza, że umowa biletowa może przewidywać także inne postanowienia niż wymienione w przytoczonym przepisie, niemniej jednak umieszczenie elementów wskazanych w art. 24b ust. 3 jest obligatoryjne dla zawiązania się między danymi podmiotami zobowiązanymi stosunku prawnego. Stanowią one *essentialia negotii* umowy biletowej.

3. Zakres kontroli umowy biletowej przez Prezesa Urzędu Regulacji Energetyki

Ustawa o zapasach stanowi, iż Prezes URE w drodze decyzji wyraża zgodę albo odmawia wyrażenia zgody na zawarcie umowy biletowej. Ustawa wskazuje dwie podstawy ewentualnej odmowy:

- 1) projekt tej umowy nie zawiera postanowień, o których mowa w ustawie (*essentialia negotii*) lub
- 2) lokalizacja lub parametry techniczne instalacji magazynowych i sieci gazowych, do których instalacje te są przyłączone, nie zapewniają możliwości dostarczenia całkowitej ilości zapasów obowiązkowych gazu ziemnego do systemu gazowego w okresie nie dłuższym niż 40 dni.

W odniesieniu do pierwszej podstawy odmowy rodzi się pytanie o zakres kontroli dokonywanej przez Prezesa URE. Należy bowiem przypomnieć, że ustawa posługuje się terminem „w szczególności”. W związku z powyższym można wyodrębnić dwa rozwiązania wobec przedmiotowej kwestii:

- pierwsze zakłada wąski zakres kontroli, tj. kontrola ograniczająca się do zbadania czy umowa spełnia wyłącznie warunki wymienione w art. 24b ust. 3 pkt. 1–10 ustawy o zapasach, przyjmując, że pozostałe elementy pozostają w gestii umawiających się stron działających na zasadzie swobody umów. Przyjęcie takiej koncepcji oznacza zajęcie przez regulatora stanowiska tylko w zakresie *essentialia negotii* umowy biletowej, co należy uznać za korzystne dla układających się stron – dochodzi bowiem do realizacji zasady swobody umów, a jednocześnie ogranicza to czas na dokonywanie kontroli przez Prezesa URE;
- drugie zakłada szeroki zakres kontroli, tj. kontrola wykracza poza ustalenie czy umowa zawiera elementy określone w art. 26b ust. 3 pkt. 1–10 ustawy o zapasach. Organ podczas kontroli nie przechodzi do porządku dziennego nad innymi postanowieniami, ale kontroluje je z punktu widzenia zgodności z przepisami prawa, a także dokonuje eliminacji postanowień niekorzystnych dla jednej ze stron. Przykładem takich postanowień są np. opłaty związane z wypowiedzeniem umowy wskutek zmiany prawa czy opłaty związanej ze zmianą wariantu, czy też zmianą opcji świadczenia usługi biletowej. Dokonywana jest zatem w każdym przypadku ocena zasadności wszystkich postawień umownych. Analiza ustawy prowadzi do wniosku, iż właściwa jest koncepcja wąskiego zakresu kontroli projektu umowy przez Prezesa URE. Za jej przyjęciem przemawiają takie argumenty jak:
 - zgodność z literalną wykładnią, która jednocześnie nie stoi w sprzeczności z wykładnią funkcjonalną;
 - skracanie czasu postępowania przed Prezesem URE;
 - urzeczywistnienie zasady swobody zawierania umów.

4. Miejsce utrzymywania zapasów gazu ziemnego na podstawie umowy biletowej

Zasadą jest utrzymywanie zapasów obowiązkowych gazu ziemnego na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej w instalacjach magazynowych przyłączonych do systemu przesyłowego lub dystrybucyjnego gazowego. Ustawa o zapasach przewiduje jednak jedno odstępstwo, które wymaga spełnienia dwóch ustawowych przesłanek określonych w art. 24a ust. 1. Wyjątek od zasady przewiduje możliwość utrzymywania obowiązkowych rezerw gazu ziemnego w instalacjach magazynowych przyłączonych do systemu gazowego na terytorium innego państwa członkowskiego Unii Europejskiej lub państwa członkowskiego Europejskiego Porozumienia o Wolnym Handlu (EFTA) – strony umowy o Europejskim Obszarze Gospodarczym. Ustawa przewiduje dwa warunki dla powyższego magazynowania:

- 1) parametry techniczne instalacji magazynowych oraz sieci gazowych, do których instalacje te są przyłączone, będą zapewniać możliwość dostarczenia całkowitej ilości utrzymywanych poza terytorium Rzeczypospolitej Polskiej zapasów obowiązkowych gazu ziemnego do sieci przesyłowej lub dystrybucyjnej krajowej w okresie nie dłuższym niż 40 dni;
- 2) zawarte umowy o świadczenie usług przesyłania gazu ziemnego oraz umowy o świadczenie usług magazynowania gazu ziemnego będą zapewniać możliwość dostarczenia całkowitej ilości utrzymywanych poza terytorium Rzeczypospolitej Polskiej zapasów obowiązkowych gazu ziemnego do sieci przesyłowej lub dystrybucyjnej krajowej w okresie nie dłuższym niż 40 dni.

Ustawa o zapasach przewiduje zatem możliwość realizacji utrzymywania zapasów na podstawie umowy o świadczenie usług przesyłania gazu ziemnego oraz umowy o świadczenie usług

magazynowania gazu ziemnego. Należy więc uznać, że ustawodawca w wyżej wymienionym przepisie zawarł zamknięty katalog umów, na których podstawie można realizować obowiązek zapasowy. Innymi słowy nie jest możliwa jego realizacja na podstawie innych umów handlowych.

Nowelizacja ustawy o zapasach z dnia 7 lipca 2017 roku zmieniła w pewnym zakresie wyżej omówione przepisy dotyczące miejsca utrzymywania zapasów. Ustawa wprowadza dwie zmiany, które wchodzi w życie z dniem 1 października 2017 roku, a więc z dniem rozpoczęcia realizacji obowiązku zapasowego przez podmioty zobowiązane.

Po pierwsze, w art. 24 ust. 3 wprowadza się dookreślenie, iż zapasy utrzymywane są fizycznie na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej w instalacjach magazynowych przyłączonych do systemu przesyłowego lub dystrybucyjnego gazowego. Powyższa zmiana („mogą być utrzymywane fizycznie”) wyklucza możliwość magazynowania wirtualnego. W tym miejscu należy wskazać, że magazynowanie wirtualne należy rozumieć jako zobowiązanie pomiędzy stronami umowy, w której jedna z nich zobowiązuje się dostarczyć w każdej sytuacji, a więc także w sytuacji kryzysowej, określoną w umowie ilość gazu ziemnego w terminie i do miejsca w niej wskazanych. Wirtualne magazynowanie nie jest zatem utrzymaniem gazu ziemnego, ale tylko utworzeniem rezerwy *ad hoc* i jej przesłanie. Powstaje zatem wyłącznie zobowiązanie, które należy rozpatrywać na płaszczyźnie cywilnoprawnej, nie zaś na płaszczyźnie regulacyjnej. W powyższym zakresie nowelizację należy uznać za potwierdzenie prawidłowej interpretacji poprzedniego brzmienia przepisu – obowiązek fizycznego magazynowania gazu ziemnego wynika przede wszystkim z celu ustawy. Trudno uznać za zgodne z wykładnią celowościową dopuszczenie możliwości magazynowania wirtualnego. Magazynowanie wirtualne jest gotowością do dostarczania gazu ziemnego bez fizycznego utrzymywania zapasów. Nie stanowi to zatem realnego zagwarantowania nieprzerwanych dostaw gazu ziemnego w warunkach kryzysowych.

Umowa biletowa jako miejsce magazynowania gazu ziemnego może wskazywać instalacje magazynowania lub grupy instalacji magazynowania.

Instalacja magazynowania to instalacja używana do magazynowania paliw gazowych (w tym bezzbiornikowy magazyn gazu ziemnego) oraz pojemności magazynowe gazociągów, będące własnością przedsiębiorstwa energetycznego lub eksploatowane przez to przedsiębiorstwo, wyłącznie z częścią instalacji skroplonego gazu ziemnego używaną do jego magazynowania, z wyłączeniem tej części instalacji, która jest wykorzystywana do działalności produkcyjnej, oraz instalacji służącej wyłącznie do realizacji zadań operatorów systemu przesyłowego gazowego¹⁷. Podobną definicję instalacji magazynowych zawiera Instrukcja Ruchu i Eksploatacji Sieci Przesyłowej¹⁸, która określa ją zgodnie z art. 3 pkt. 10a i 56 ustawy – Prawo energetyczne jako instalację używaną do magazynowania paliw gazowych (w tym bezzbiornikowy magazyn gazu ziemnego oraz pojemności magazynowe gazociągów) będącą własnością przedsiębiorstwa energetycznego lub eksploatowaną przez to przedsiębiorstwo, wyłącznie z częścią instalacji skroplonego gazu ziemnego używaną do jego magazynowania, z wyłączeniem tej części instalacji, która jest wykorzystywana do działalności produkcyjnej oraz instalacji służącej wyłącznie do realizacji zadań operatorów systemu przesyłowego gazowego.

Świadczenie usługi biletowej w instalacjach magazynowych wynika:

¹⁷ Art. 3 pkt. 10a ustawy – Prawo energetyczne.

¹⁸ *Instrukcja Ruchu i Eksploatacji Sieci Przesyłowej*, Gas System S.A. Pobrano z: <http://www.gaz-system.pl/strefa-klienta/iriesp/instrukcja-ruchu-i-eksploatacji-sieci-przesylowej/> (19.07.2017).

- z przepisów w zakresie jakości gazu ziemnego zgromadzonego jako zapas obowiązkowy. Zgodnie z art. 24b ust. 10 ustawy o zapasach podmiot zlecający usługę biletową ponosi odpowiedzialność za spełnianie przez te zapasy wymagań jakościowych, utrzymywania ich wymaganych ilości oraz wypełnianie obowiązków dotyczących uruchomienia tych zapasów na skutek decyzji ministra właściwego do spraw energii i ich uzupełnienia;
- z przepisów ustawy o zapasach określających kwestię utrzymywania zapasów obowiązkowych¹⁹, w tym świadczenia usługi biletowej;
- z postanowień Instrukcji Ruchu i Eksploatacji Sieci Przesyłowej, która w pkt 26.1 „Weryfikacja możliwości dostarczania do systemu przesyłowego zapasów obowiązkowych paliwa gazowego” określa odnośnie do podmiotów ustalających wielkość zapasów obowiązkowych obowiązek informowania operatora systemu przesyłowego o danych dotyczących instalacji magazynowej, w której będą utrzymywane zapasy obowiązkowe, przy czym należy podać nazwę i numer identyfikacyjny punktu wyjścia z instalacji magazynowej oraz ilości paliwa gazowego w poszczególnych instalacjach magazynowych;
- koncesji operatora systemu magazynowania Gas Storage Poland Sp. z o.o., której przedmiotem jest magazynowanie paliw gazowych w konkretnie wskazanych instalacjach magazynowych²⁰.

Ustawa o zapasach wskazuje, że umowa biletowa określa warunki zapewniające utrzymywanie odpowiedniego poziomu ilościowego i jakościowego gromadzonych zapasów obowiązkowych gazu ziemnego, a także określa miejsce ich utrzymywania w okresie obowiązywania umowy. Jednocześnie trzeba pamiętać, że do wniosku o zatwierdzenie projektu umowy dołącza się opinię operatora systemu przesyłowego gazowego, uwzględniając wyniki weryfikacji, o której mowa w art. 24 ust. 2 pkt 3 ustawy o zapasach, tzn. wyniki weryfikacji technicznych możliwości dostarczania zapasów, która odnosi się do konkretnych instalacji magazynowanych²¹. Prezes URE odmawia wyrażenia zgody na zawarcie umowy biletowej, jeżeli projekt umowy biletowej nie zawiera *essentialia negotii* lub lokalizacja lub parametry techniczne instalacji magazynowych i sieci gazowych, do których instalacje te są przyłączone, nie zapewniają możliwości dostarczenia ilości zapasów obowiązkowych gazu ziemnego do systemu gazowego w okresie nie dłuższym niż 40 dni.

Należy także podkreślić, że w umowie biletowej dopuszczalne jest wskazanie grupy instalacji magazynowych jako miejsca magazynowania obowiązkowych rezerw gazu ziemnego. Trzeba bowiem pamiętać, że zgodnie z Regulaminem Świadczenia Usług Magazynowania²² oraz taryfą operatora systemu magazynowania Gas Storage Poland Sp. z o.o. świadczy oraz rozlicza usługi magazynowania w podziale na grupy instalacji magazynowych, co oznacza, że całość procesu wymiany informacji związana z realizacją tych usług odbywa się w odniesieniu do grupy instalacji magazynowych, a nie w odniesieniu do konkretnych instalacji magazynowych.

Należy także wskazać, że za powyższym stanowiskiem, tj. dopuszczeniem wskazania w umowie biletowej grupy instalacji magazynowych przemawiają takie argumenty, jak:

¹⁹ Vide np. przepisy dot. weryfikacji parametrów technicznych instalacji.

²⁰ Decyzja Prezesa Urzędu Regulacji Energetyki z dnia 16.05.2012 r. o udzieleniu OSM koncesji na magazynowanie paliw gazowych w instalacjach magazynowych na okres od 1 czerwca 2012 roku do 31 maja 2022 roku.

²¹ W stanie prawnym obowiązującym do momentu wejścia w życie nowelizacji ustawy o zapasach z dnia 7.07.2017 r.

²² Regulamin Świadczenia Usług Magazynowania z dnia 18.06.2014 r. z późniejszymi zmianami, Gas Storage Poland Sp. z o.o. Pobrano z: <https://ipi.gasstoragopoland.pl/wp-content/uploads/2017/05/RSUM-z-18.06.2014-z-p%C3%B3%C5%BA-zmiany-ze-zm.-8.05.2017-tj.pdf> (19.07.2017).

- względy faktyczne i techniczne: gaz ziemny zostaje faktycznie załoczony we wskazane w umowie instalacje magazynowe i fizycznie będzie znajdował się w nich w ciągu danego roku gazowego;
- względy regulacyjne: Prezes URE posiada prawne instrumenty weryfikacji sposobu realizacji obowiązku zapasowego realizowanego na podstawie umowy biletowej;
- względy celowościowe: dopuszczenie grupy instalacji magazynowych jest zgodne z celami nowelizacji ustawy o zapasach, do których należy zagwarantowanie bezpieczeństwa, wprowadzenie ułatwienia realizacji obowiązku zapasowego dla podmiotów zobowiązanych oraz realność utrzymywania rezerw obowiązkowych gazu ziemnego.

Po drugie nowelizacja nałożyła na importerów gazu obowiązek rezerwowania ciągłych zdolności przesyłowych na połączeniach transgranicznych (interkonektorach). Zarezerwowane zdolności mają pozwolić na przesłanie całości zapasów w każdych warunkach do kraju w ciągu maksymalnie czterdziestu dni. Rezerwacja mocy dedykowanych na potrzeby zapasów obowiązkowych jest niezbędna w celu umożliwienia wprowadzenia do systemu krajowego dodatkowych ilości gazu ziemnego, powyżej zamówionych ilości kontraktowych gazu ziemnego wprowadzanego w normalnych warunkach rynkowych w celu realizowania umów sprzedaży zawartych z odbiorcami gazu ziemnego.

Akceptowanie innych rozwiązań, np. wykorzystywania przez podmiot zobowiązany do utrzymywania zapasów obowiązkowych zdolności przesyłowych, które podmiot ten zarezerwował jako niezbędne do realizacji tego obowiązku, na cele inne niż wcześniej zadeklarowaną realizację ustawowego obowiązku, tj. w ramach bieżącej działalności handlowej, nie przyczyniłoby się do zwiększenia ilości gazu ziemnego w systemie. Przy założeniu pełnego wykorzystania zdolności przesyłowych pod przesył wolumenów handlowych – a takie miałyby najprawdopodobniej miejsce w momencie uruchomienia zapasów, które następuje przecież z reguły przy nadzwyczajnie zwiększonym zużyciu gazu ziemnego – takie wykorzystanie zdolności przesyłowych skutkowałoby wyparciem wolumenów handlowych przez gaz ziemny stanowiący zapasy obowiązkowe. Wykorzystanie mocy przesyłowych pod wolumeny handlowe tym samym nie służyłoby zapewnieniu bezpieczeństwa paliwowego państwa.

Za niezgodne wykorzystanie ciągłych zdolności przesyłowych ustawa o zapasach przewiduje karę w wysokości od 1 do 15% przychodu ukaranego przedsiębiorcy, wynikającego z działalności koncesjonowanej, osiągniętego w poprzednim roku podatkowym²³.

5. Odpowiedzialność stron umowy biletowej

Publicznoprawny obowiązek, jakim jest konieczność utrzymywania zapasów gazu ziemnego oraz swoboda umów występująca przy zawieraniu umowy biletowej, widoczny jest w odpowiedzialności, jaką ponoszą strony umowy biletowej. Można wyróżnić dwa rodzaje odpowiedzialności:

- odpowiedzialność regulacyjna: ponoszona jest przez podmioty zlecające wykonywanie swoich zadań w zakresie utrzymywania zapasów obowiązkowych gazu ziemnego innym podmiotom. Podstawą tej odpowiedzialności jest art. 24b ust. 10 i art. 63 ust. 1 pkt 6 ustawy o zapasach. Ponoszą one odpowiedzialność za spełnienie przez te zapasy wymagań jakościowych, utrzymywanie ich wymaganych ilości oraz wypełnianie obowiązku dotyczącego

²³ Art. 63 ust. 6a ustawy o zapasach.

uruchomienia tych zapasów na skutek decyzji ministra właściwego do spraw energii i ich uzupełnienia. Odpowiedzialność regulacyjna nie przechodzi na podmiot przyjmujący zlecenie z momentem zawarcia umowy biletowej. Wprowadzenie odpowiedzialności podmiotów zlecających jest emanacją konieczności zagwarantowania bezpieczeństwa energetycznego i zawsze występuje po stronie podmiotu ustawowo zobowiązanego do realizacji obowiązku zapasowego;

- odpowiedzialność cywilnoprawna (na zasadach ogólnych): strony umowy biletowej odpowiadają we wzajemnych relacjach, zarówno podmiot przyjmujący zlecenie w relacji do dającego, jaki i ten względem przyjmującego, na zasadach ogólnych wynikających z charakteru umowy biletowej jako umowy zlecenia w rozumieniu przepisów kodeksu cywilnego.

Z uwagi na występującą odpowiedzialność regulacyjną umowa biletowa powinna przewidywać udostępnienie przez podmiot przyjmujący zlecenie usługi biletowej podmiotowi zlecającemu tę usługę bieżącej informacji co do sposobu i miejsca utrzymywania zapasów obowiązkowych gazu ziemnego. Przedsiębiorstwo energetyczne, wykonujące działalność gospodarczą w zakresie obrotu gazem ziemnym z zagranicą lub podmiot dokonujący przewozu gazu ziemnego innym podmiotom, ponosi odpowiedzialność za spełnienie przez te zapasy wymagań jakościowych i utrzymywanie obowiązków dotyczących uruchomienia tych zapasów na skutek decyzji ministra właściwego ds. energii i ich uzupełnienia.

IV. Podsumowanie

Umowa biletowa to nowa forma realizacji obowiązku utrzymywania obowiązkowych rezerw gazu ziemnego, nieznaną wcześniej na polskim rynku gazowym. Stąd pełna ocena jej funkcjonowania możliwa będzie dopiero po pewnym czasie jej stosowania. Praktyka pokaże, jak często umowa biletowa będzie wykorzystywana, jak często i na jakich podstawach Prezes URE będzie odmawiał wyrażenia zgody na jej zawarcie, a także jaki będzie kształt zawieranych umów, tj. czy będą one przybierały formę regulaminu.

Omawiana regulacja jest środkiem prowadzącym do podniesienia bezpieczeństwa energetycznego kraju. Z tego względu przyjęte rozwiązanie prawne zasługuje na pełną aprobatę. Podkreślenia wymaga, że przepisy ustawy o zapasach, wprowadzające umowę biletową, są rozwiązaniami alternatywnymi dla magazynowania gazu bezpośrednio przez podmioty zobowiązane. Umowa przenosi wykonanie obowiązku na inny podmiot zdolny do magazynowania rezerw gazu ziemnego i wyrażający taką chęć, przy jednoczesnym pozostawieniu przy podmiocie zobowiązanym (czyli zlecającym usługę biletową) odpowiedzialności za realizację obowiązku. Ustawa o zapasach uwypukla zatem wartość prawa energetycznego, jaką jest bezpieczeństwo energetyczne.

Kwestią budzącą wątpliwości jest rygorizm prawny, jakiemu poddana została umowa biletowa. Wątpliwe wydaje się nałożenie przez ustawę obowiązku przedstawiania Prezesowi URE projektu umowy biletowej oraz uzyskiwanie jego zgody na zawarcie tego typu umowy. Dochodzi bowiem do nieuzasadnionego zróżnicowania form realizacji obowiązku zapasowego. Trzeba zaznaczyć, że ustawa o zapasach nie przewiduje podobnych wymogów w przypadku utrzymywania zapasów na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej w instalacjach magazynowych przyłączonych do systemu przesyłowego lub dystrybucyjnego gazowego, a także w przypadku utrzymywania zapasów poza terytorium Rzeczypospolitej Polskiej w instalacjach magazynowych przyłączonych do systemu

gazowego. Przewidziany obecnie mechanizm dotyczący umowy biletowej należy uznać za nieproporcjonalny i dyskryminacyjny, albowiem utrudnia wykorzystywanie umowy biletowej przez podmioty, które nie są w stanie sprostać realizacji obowiązku zapasowego w jednej z dwóch pozostałych form, tj. magazynowania zapasów na terytorium kraju lub magazynowania poza jego terytorium. Przyznanie Prezesowi URE kompetencji do weryfikacji projektu umowy biletowej jest niezasadne także z uwagi na brak interesu publicznego na etapie zawierania przedmiotowej umowy. W interesie publicznym jest utrzymanie rezerw gazu ziemnego, a nie określenie praw i obowiązków stron przyszłej umowy biletowej.

Bibliografia

- Będkowski-Kozioł, M. (2014). Aksjologia regulacji sektora energetycznego. cz. 1. *Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego*, 11.
- Będkowski-Kozioł, M. (2014a). Aksjologia regulacji sektora energetycznego. cz. 2. *Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego*, 12.
- Będkowski-Kozioł, M. (2012). *Kilka uwag o dogmatyce prawa energetycznego*. *Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego*, 4.
- Będkowski-Kozioł, M. (2013). Obowiązek świadczenia usług magazynowania paliw gazowych. Problematyka prawna. *Kwartalnik Prawa Publicznego*, 1.
- Będkowski-Kozioł, M., Elżanowski, F. i Skoczny, T. (2010). *Polityka energetyczna Unii Europejskiej*. W: A. Jurkowska, T. Skoczny (red.), *Polityki Unii Europejskiej: polityki sektorów infrastrukturalnych. Aspekty prawne*. Warszawa: Instytut Wydawniczy EuroPrawo.
- Długosz, T. (2015). *Ochrona infrastruktury krytycznej w sektorach energetyki sieciowej*. Warszawa: C.H. Beck.
- Elżanowski, F. (2016). *Prawnoprosesowa sytuacja przedsiębiorstwa energetycznego w sprawach z zakresu regulacji energetyki*. Warszawa: Wolters Kluwer.
- Mordwa, M. (2011). The Obligation of Strategic Gas Storage Introduced in Poland as an Example of a Public Service Obligation Relating to Supply Security: A Question of Compliance with European Law. *Yearbook of Antitrust and Regulatory Studies*, 4(4).
- Łyszyk, K. (2015). Liberalizacja podsektora magazynowania gazu czy bezpieczeństwo energetyczne w Polsce – dylemat ustawodawcy na przykładzie ustawy o zapasach obowiązkowych. W: B. Popowska, E. Kosiński, P. Lissoń (red.), *Prawne uwarunkowania konkurencji na rynku gazu*. Warszawa: C.H. Beck.
- Pawelczyk, M. (2011). *Publicznoprawne obowiązki przedsiębiorstw energetycznych jako instrument zapewnienia bezpieczeństwa energetycznego w Polsce*. Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek.
- Rudnicki, M. i Sobieraj, K. (red.). (2013). *Nowe prawo energetyczne*. Lublin: Wydawnictwo KUL.
- Strzyczkowski, K. (2011). *Prawo gospodarcze publiczne*. Warszawa: LexisNexis.
- Szafański, A. (2014). *Prawo energetyczne. Wartości i instrumenty ich realizacji*. Warszawa: C.H. Beck.
- Skoczny, T. (red.). (2014). *Ustawa o ochronie konkurencji i konsumentów. Komentarz (wyd. 2)*. Warszawa: C.H. Beck.